

ŞİİR ATLASI CEVAT ÇAPAN

‘Yaşamın kusurlu esrikliğini hor görüyorduk’

YVES BONNEFOY ŞİİRLER ÇEVİRENLER: OKTAY RİFAT - SAMİH RİFAT

Günümüzün en önemli Fransız şairlerinden Yves Bonnefoy 1923'te Tours'da doğdu. Demiryolu işçisi bir babayla öğretmen bir annenin oğlu olan Bonnefoy orta öğrenimini Tours'daki Descartes Lisesi'nde tamamladıktan sonra Poitiers Üniversitesi'nde matematik okumaya başladı. 1943'te Paris'e yerleşerek bütün çalışmalarını edebiyat, sanat tarihi ve felsefe üzerinde yoğunlaştırdı. Paul Eluard'ın şiiri ve tanıştığı gerçeküstü ressamların sanatından etkilendi. 1947-52 yılları arasında yazdığı ve 1953'te yayımladığı ilk şiir kitabı *Du Mouvement et de l'immobilité de Douve* kısa zamanda

iine kavuşmasını sağladı. Gaston Bachelard'la felsefe çalışan Bonnefoy, Baudelaire ve Kierkegaard üstüne bir de tez yazdı. İtalya'ya yaptığı yolculuklarda erken Rönesans İtalyan sanatını tanıması, düşünsel hayatında bir dönüm noktası oldu. Daha sonra Fransız gotik sanatı ve İtalyan barok sanatı üzerine incelemeler yaptı. Cenevre, Vincennes ve Nice üniversitelerinde profesör olarak çalıştıktan sonra College de France'a Poetique profesörü olarak atandı. Dilin olanaklarını felsefi bir açıdan irdeleyen ve insan tutkularını bu bağlamda değerlendiren Bonnefoy ilginç bir şiir söylemi yarattı ve *Hier regnant desert* (1958), *Pierre écrite*

(1965), *Dans le leurre du seuil* (1975) ve *Debut et fin de la neige* (1991) adlı şiir kitaplarıyla savaş sonrası Fransız şiirinin en parlak örneklerini verdi. Shakespeare, Yeats ve Seferis'ten çeviriler de yapan Bonnefoy'nun ayrıca Rimbaud, İtalyan ve Fransız sanat tarihivle ilgili incelemeleri de vardır. Burada okuyacağımız şiirler *De Mouvement et de l'immobilité de Douve*'un Devinimi ve Durgunluğu adlı uzun şiirinin "Tiyatro" adlı bölümüdür. Bu bölümün Oktay Rifat tarafından yapılan ilk yedi parçası daha önce *Yazko* Çeviri dergisinde yayımlanmıştı. Samih Rifat'ın çevirdiği öbür parçalar ise ilk kez yayımlanmaktadır.

DOUVE'UN DEVİNİMİ VE DURGUNLUĞU

TİYATRO

I
Taraçalarda koştuğunu görüyordum.
Rüzgarla savaştığını görüyordum,
Ayaz dudaklarında kanıyordu.

Kırılış ve ölü oluşuna sevinişini gördüm
Ey yıldırımından daha güzel
Beyaz camları kanınla ıkelediği zaman

II
Yaz yaşlandıkça tekdüze bir sevinçle derini
çatlatıyordu,
yaşamın kusurlu esrikliğini hor görüyorduk.
Daha doğrusu sarmaşık, diyordun, gecesinin
taşlarına bağlanış sarmaşığın: Çıkışı olmayan
varlık, köksüz yüz.
Güneşin tırnakla yırttığı son mutlu cam, daha
doğrusu dağda ölünecek o köy.
"Daha doğrusu bu rüzgar..."

III
Belleklerimizden daha güçlü bir rüzgardı
sözkonusu.
Giysilerin şaşkınlığı ve kayaların çılgılığı ve sen
bu alevlerin önünden geçiyordun.
Başın kareli ellerin yanık hep
Hareketlerinin sevinç saçan davullarında
ölümü arayarak.
Memelerinin günyüdü
Aklımdan yokken buyruğunu yürütüyordun
işte.

IV
Uyanıyorum, yağmur yağıyor. Rüzgar işliyor
sana, Douve,
yanımda uyumuş reçinalı toprak. Taraçada,
ölümün bir
deliğindiyim. Büyük yaprak köpekler
titriyorlar.
Kaldırdığın kol, ansızın, bir kapıya, beni
çağlar içre aydınlatıyor. Köz köy, her an
doğduğunu görüyorum, Douve.
Her an öldüğünü.

V
Kaldırılan kol ve döndürülen kol
Ancak ağır başlarımız için eşzamanlıdır.
Ama bu yeşillik ve çamur çarşaflarını atın
Ölüm ülkesinden bir ateş kalır sade.

Önünde yağmur başları sürüyen rüzgarın
Girdiği boşaltılmış bacak
Sizi ancak o ülkenin eşliğinde aydınlatacak
Hareketleri Douve'un, şimdiden daha yavaş
hareketleri,
kara hareketleri.

VI
Hangi solgunluk vuruyor seni, yeraltı ırmağı,
hangi damar kopuyor ki sende, yankılanıyor
düşüşün orada?
Ansızın kaldırdığın kol açılıyor, tutuşuyor.
Yüzün geri gidiyor. Hangi artan sis saklıyor
benden bakışını? Usul gölge uçurumu, ölümün
sını. Sessiz kollar karşılıyor seni, başka bir kıyımın
ağaçları.

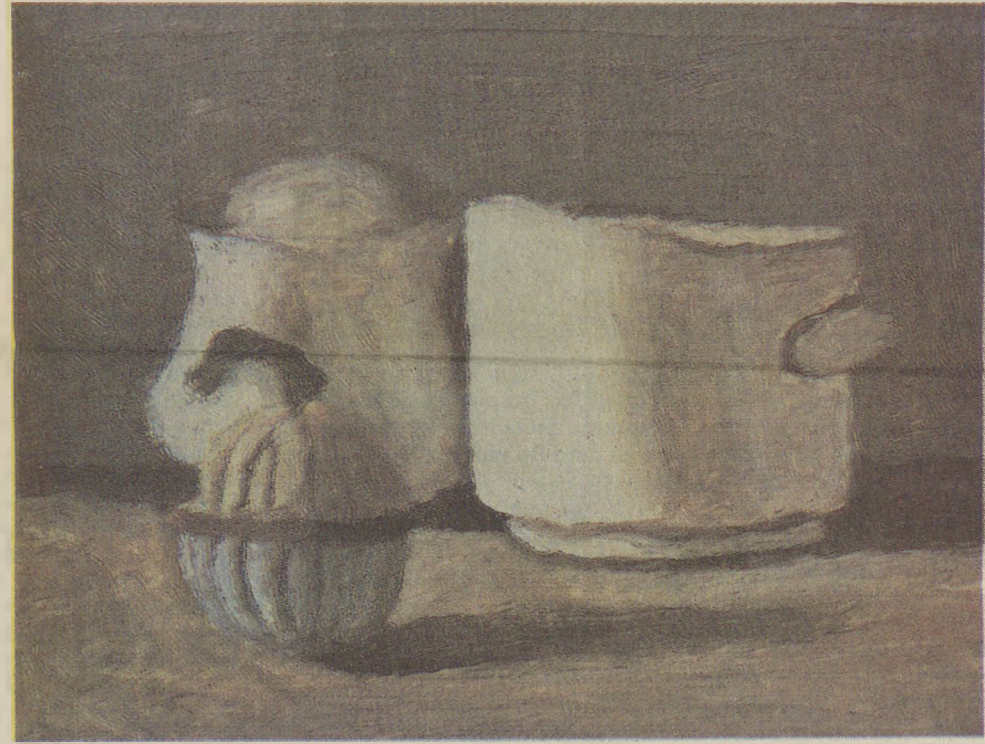
VII
Yaralı şaşkın yapraklar içinde
Ama yiten izlerin kanına yakalanmış
Yine de yaşamın suç ortağı.

Savaşın sonunda kumla örtük gördüm seni
Sessizliğin ve suyun sınırlarında bocalarken,
Ve ağzın son yıldızlarla kirlili
Gecende beklemenin korkusunu bir çığlıkta
parçalarken.

Bir kaya gibi yükselirken ansızın katı havada
ey
Bir taşkömürü çalımıyla güzel.

VIII
O tuhaf müzik, ellerde, dizlerde başlıyor, baş
çatırıyor sonra, dudaklarda duyuruyor kendini müzik;
kesinliği, yüzün yeraltı yamacına giriyor.
Şimdi çatlayıp ayrılıyor yüzün doğramaları. Şimdi gözler
çıkartılıyor.

IX
Böceklerden bir tavanın altında beyaz, yarı karanlık, yan
durmuş
Ve entarin lambaların zehiriyle lekeli.
Uzanmış buluyorum seni,
Ağzın, uzakta toprağa çarpıp kırılan bir ırmaktan ulu.

Resimler: MORANDİ.

X
Yenilmez yaratığın toparladığı yenik, dağılmış yaratık,
Soğğun meşalesinde ele geçen varlık,
Ey gözcü, hep ölü buluyorum seni
Anka'yı söyleyen Deuve uykusuz bekliyorum o soğukta.

X
Uzanmış Deuve'u görüyorum. Uğultusunu duyuyorum tensel
uzamın en yücesinde. Karadullar, Deuve'un ellerinin geliştiği
bu uzamda hızlı hızlı dolaştırıyorlar çeneklerini, etleri çözülmüş
kemikler, küllengi bir ağa dönüşüyor iri örümceğin aydınlattığı.

Artık göze alıyorum seninle karşılaşmayı, yaptıklarının parlusuna
dayanabiliyorum.

XIX
Soğğun ilk gününde uçup gidiyor aklımsız
Büyük ozonda kaçan tutsak benzeri
Ama bir anlık Douve, düşüyor bu ok
Ve yerde parçalıyor başının yengi çelengini.
El kol hareketlerimizden yeniden can verdiğimiz sanmıştık,
Oysa başımız yadsınmış, soğuk bir suyu içiyoruz
Ve tomar tomar ölümler, bayraklarla donatıyor gülüşünü,
Dünyanın kalınlığını aralamayı deneyen gülüşünü.

XI
Yeryüzünün suskun tortusuyla kaplı,
Canlı bir örümceğin ışıklarıyla örülü,
Kumun geleceğine boyun eğmiş şimdiden,
Kolu bacağı kopartılmış gizli bilgi.

Boşlukta bir şenlik için bezenmiş,
Dişleri görünüyor sevimlik için sanki,

Şuracıkta duran ölümün dayanılmaz
çüşmesi.

XII
Uzanmış Deuve'u görüyorum. Yüzünde
dalların savaştığı, bedeninde köklerin
yollarını bulduğu o kızıl kentinde havanın
- tiz bir böcek sevinci işiyor çevresine,
korkunç bir müzik.
Toprağın kara eşliğinde Douve bitkin,
sevinçli, yaylaların düğüm düğüm
lambasıyla buluşuyor.

XIII
Toprak yüzümü aydınlatıyor bu gece,
Ama gözlerimin saflığını yitirdiğini
görüyorum
Ve anlamı kalmıyor yüz sözcüğünün.

Dönen kartalların aydınlattığı iç deniz,
Bir imge bu.
İmgelerin işlemediği bir derinlikte, soğuk,
alıkoymuyorum seni.

XIV
Uzanmış Deuve'u görüyorum. Beyaz bir
adada, gözleri alçıyla çevrili, ağır
başdöndürücü ve elleri, onu dört bir
yandan saran gür otlara terk edilmiş.
Kapı açılıyor. Bir orkestra giriyor. Ve
çokyüzlü gözler, tüylü göğüsler, çenekli
soğuk yüzler, tepeden tırnağa kapıyorlar
onu.

XV
Ey toprağın delice saldırdığı o kıvrımın
doğuştan sahibi
Yitip gidiyorsun önümdede.

Son bir gülüş yaratıyor
Dudaklarında çıplak ot ve çakmaktaşının
şavkı.

Beynin eski hayvanlarının, içinde kirece
dönüştüğü
Derin bir bilim bu.

XVI
Eğimlerimizin topladığı o karanlık ateş
evi! Çatısının altında parlıtını görüyorum,
kıpırtısız Douve, düşey ağına tutulmuş
ölümün.
Olağanüstü Deuve, devrilmiş yavaş yavaş
alt katlara iniyor, güneşlerin ağır adımıyla
ölümçül uzamda.

XVII
Dar koyak, ağza giriyor şimdi,
Beş parmak, orman raslantıları gibi
dağılıyor şimdi.
Başı önde batıyor otlar arasında şimdi,
Boğazı karla ve kurtlarla bezeniyor şimdi,
Hangi ölüm yolcularının üstüne esiyor
gözler ve biziz
bu rüzgarda bu suda bu soğukta şimdi.

XVIII
Artık hiçbir alevin kısıtlayamayacağı
kesin varlık; gizli soğğun eşlikçisi; şiirin
parçalandığı yerde yeniden doğan ve
çoğalan bu kanla dipdiri,
Böyle görünmen gerekiyordu sağır
sınırlarda ve ışığın daha da kötüleştiği
katlanman gerekiyordu.
Ey en güzel ve gülüşüne işlemiş ölüm!
dayanabiliyorum.